“Tafakkur Academy Global Press”
nashriyoti

1

“Ilm-fan taraqqiyoti”
respublika ilmiy konferensiyasi

Tafakkurconference.uz

Gidning yuridik jihatlari

Qodirov Izzatillo Xayrullo o‘g‘li
Andijon davlat chet tillari instituti Ingliz filologiyasi, o‘qitish metodikasi va tarjimashunoslik fakulteti 302-guruh talabasi.
Umaraliyeva Barchinoy Vohidjon qizi
Andijon davlat chet tillari instituti Gid hamrohligi, madaniyatlararo muloqot va tarjimashunoslik kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur tezisda gid faoliyatining yuridik asoslari, ularning huquq va majburiyatlari, turizm sohasidagi normativ-huquqiy tartibga solish mexanizmlari hamda xizmat ko‘rsatish jarayonida yuzaga keladigan huquqiy munosabatlar tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: gid, yuridik jihatlar, turizm huquqi, xizmat ko‘rsatish, javobgarlik, litsenziya, shartnoma, huquqiy munosabatlar

Bugungi kunda turizm sohasi jadal rivojlanib borayotgan tarmoqlardan biri bo‘lib, u nafaqat iqtisodiy foyda keltiradi, balki xalqaro aloqalarni rivojlantirishda ham muhim o‘rin tutadi. Turizm tizimida gidlar asosiy xizmat ko‘rsatuvchi subyektlardan biri sifatida faoliyat yuritadi. Ularning faoliyati bevosita sayyohlar bilan bog‘liq bo‘lgani sababli, bu jarayonda huquqiy tartibga solish muhim ahamiyat kasb etadi.

Gidlarning kasbiy faoliyati turizmga oid qonunlar, me’yoriy-huquqiy hujjatlar va xalqaro standartlar asosida amalga oshiriladi. Shu bois, gidning yuridik maqomi, uning huquq va majburiyatlari, javobgarlik doirasi hamda xizmat ko‘rsatish jarayonidagi huquqiy munosabatlarni o‘rganish dolzarb masalalardan biridir.

Gid faoliyatining yuridik jihatlari turizm huquqining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, u davlat tomonidan qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar asosida tartibga solinadi. Gid turizm xizmatlarini ko‘rsatuvchi subyekt sifatida huquqiy maqomga ega bo‘lib, uning faoliyati litsenziyalash, sertifikatlash va ro‘yxatdan o‘tkazish kabi mexanizmlar orqali nazorat qilinadi. Bu jarayonlar xizmatlar sifatini ta’minlash, iste’molchilar huquqlarini himoya qilish hamda noqonuniy faoliyatning oldini olishga xizmat qiladi.

O‘zbekiston Respublikasida turizm sohasini tartibga soluvchi asosiy huquqiy hujjatlar qatoriga “Turizm to‘g‘risida”gi Qonun, iste’molchilar huquqlarini himoya qilishga oid me’yoriy hujjatlar hamda xizmat ko‘rsatish standartlari kiradi. Mazkur hujjatlar gidlarning faoliyatini huquqiy jihatdan belgilab, ularning kasbiy javobgarligini aniqlaydi. Shu bilan birga, xalqaro turizm faoliyati bilan shug‘ullanuvchi gidlar uchun xalqaro normalar va etik standartlarga rioya qilish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Gidlarning huquq va majburiyatlari yuridik jihatdan aniq belgilangan. Ular o‘z faoliyatini erkin amalga oshirish, mehnat shartnomasi asosida ishlash, xizmatlari uchun haq olish huquqiga ega. Shu bilan birga, gidlar sayyohlarga to‘g‘ri, aniq va ishonchli ma’lumot berishi, xavfsizlik choralariga rioya qilishi, ekskursiya jarayonida tartib-intizomni ta’minlashi shart. Ayniqsa, xavfsizlik bilan bog‘liq masalalar gid faoliyatida ustuvor ahamiyatga ega bo‘lib, bu boradagi kamchiliklar jiddiy huquqiy oqibatlarga olib kelishi mumkin.

Yuridik jihatdan muhim masalalardan yana biri — bu shartnomaviy munosabatlardir. Gidlar odatda tur operator yoki tur agentliklar bilan mehnat yoki fuqarolik-huquqiy shartnoma asosida ishlaydi. Ushbu shartnomalarda xizmat hajmi, muddati, to‘lov shartlari, tomonlarning huquq va majburiyatlari hamda javobgarlik choralarini aniq belgilash muhimdir. Shartnomaviy munosabatlarning to‘g‘ri tashkil etilishi kelajakda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan nizolarni oldini oladi.

Gidlarning javobgarligi masalasi ham alohida e’tibor talab etadi. Ular o‘z faoliyati davomida yo‘l qo‘yilgan xatolar, noto‘g‘ri ma’lumot berish yoki sayyohlar xavfsizligini ta’minlamaslik holatlarida ma’muriy, fuqarolik-huquqiy, ayrim hollarda esa intizomiy javobgarlikka tortilishi mumkin. Masalan, sayyohga yetkazilgan moddiy zarar uchun gid yoki xizmat ko‘rsatuvchi tashkilot kompensatsiya to‘lashi mumkin. Bu esa gidlarning o‘z faoliyatiga yanada mas’uliyat bilan yondashishini talab etadi.

Zamonaviy sharoitda raqamli texnologiyalar rivojlanishi gid faoliyatining yuridik jihatlariga ham ta’sir ko‘rsatmoqda. Onlayn bron qilish tizimlari, virtual ekskursiyalar va raqamli xizmatlar kengaygani sari ma’lumotlarni himoya qilish, shaxsiy ma’lumotlar maxfiyligini ta’minlash kabi yangi huquqiy masalalar yuzaga kelmoqda. Bu esa gidlardan nafaqat kasbiy, balki huquqiy savodxonlikni ham talab etadi.

Shuningdek, xalqaro turizm rivojlanishi bilan gidlar faoliyati xalqaro huquqiy normalar bilan ham uzviy bog‘lanib bormoqda. Xususan, turistlar huquqlarini himoya qilish, xizmatlar sifatini standartlashtirish va xavfsizlikni ta’minlash bo‘yicha xalqaro talablar gidlar faoliyatida muhim yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Bu esa gidlarning nafaqat milliy, balki xalqaro darajada ham yuridik bilimlarga ega bo‘lishini zarur qiladi.

Xulosa qilib aytganda, gid faoliyatining yuridik jihatlari turizm tizimining samarali va xavfsiz faoliyat yuritishida muhim ahamiyatga ega. Gidlarning huquqiy maqomi, ularning huquq va majburiyatlari hamda javobgarlik doirasi aniq belgilanishi xizmat ko‘rsatish sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, turizm sohasida yuzaga keladigan huquqiy munosabatlarni to‘g‘ri tartibga solish, shartnomaviy munosabatlarni mustahkamlash va xalqaro standartlarga mos faoliyat yuritish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Gidlarning yuridik bilimlarini oshirish esa ularning professional faoliyatini yanada takomillashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi. **“Turizm to‘g‘risida”gi Qonun** (yangi tahrir). – Toshkent, 2019.
2. O‘zbekiston Respublikasi. **Fuqarolik kodeksi**. – Toshkent: Adolat, 2020.
3. O‘zbekiston Respublikasi. **Iste’molchilar huquqlarini himoya qilish to‘g‘risida Qonun**. – Toshkent, 1996 (o‘zgartirish va qo‘shimchalar bilan).
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. **Turizm faoliyatini litsenziyalash va tartibga solish to‘g‘risidagi qarorlar**. – Toshkent, 2021.
5. World Tourism Organization. *Tourism Ethics and Sustainable Development*. – Madrid, 2020.
6. UNWTO. *International Recommendations for Tourism Statistics*. – Madrid, 2018.
7. UNESCO. *Cultural Heritage and Tourism Law Frameworks*. – Paris, 2019.
8. Holloway J.C. *The Business of Tourism*. – London: Pearson Education, 2019.
9. Page S.J. *Tourism Management: Managing for Change*. – Oxford: Butterworth-Heinemann, 2017.

10. Қодиров А., Турсунов Б. **Turizm asoslari**. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2018.
11. Ражабов Ш. **Xalqaro turizm va huquqiy asoslar**. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
12. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi. **Turizm sohasini rivojlantirish bo‘yicha me’yoriy hujjatlar to‘plami**. – Toshkent, 2022.
13. Umaraliyeva, B. **Gidlikda psixologik ko‘nikmalar.** Andijon: ADCHTI, 2020.